

Geestelijk gezondheidsrecht 1: **COLLOCATIE /INTERNERING**

Botsing van praktijken met de geest
van de wet

Gedwongen opname

- Van administratieve opsluiting naar vrijheidsberoving onder gerechtelijke controle.
- Materiële voorwaarden: geestesziekte, toestand, gevaarscriterium, geen alternatief.
- Procedure: “spoedprocedure” vs. gewone procedure; “observatie” en verder verblijf vrederechter, beroep 1^e aanleg, verlenging, “raadkamer”, cassatie.
- Einde: ontslag, nazorgcontract, einde termijn, herziening, verbreking.

Historische achtergrond

- Eind 18^e eeuw: via medicalisering naar diversificatie van aanpak afwijkend gedrag
- Administratieve detentie (1848): beslissing burgemeester, controle rechtbank achteraf
- 1990: “controle vooraf” via vrederechter
- Uitholling via spoedprocedure parket
- 2007: creatie continuüm met interneringswet

Voorwaarden : Geestesziekte

- Geen positieve juridische omschrijving.
- Beperking art 2 laatste lid: onaangepastheid aan zedelijke, maatschappelijke, religieuze, politieke of andere waarden ≠ geestesziekte
- Beperking uit rechtspraak. Vb: discussie over toxicomanie, demente bejaarden
- Winterwerp-arrest (EHRM): stereotiepe handeling op zich ≠ geestesziekte (bewijs nodig)
- DSM ≠ juridische nomenclatuur. Discussie geval per geval.

Voorwaarden: geestesziekte

- Voorstel tot definitie (SWENNEN)
 - Subcategorie van stoornis: “abnormaal functioneren dat voor betrokkene of anderen hinder veroorzaakt en klinisch waarneembaar is”
 - Functioneel: “afwezigheid van zelfstandig oordeelsvermogen of besef van zelfs de meest elementaire daden.

Voorwaarden: toestand

- Weinig opgeworpen
- Nochtans: “wiens toestand het vereist”
- Voorbeelden
 - Gestabiliseerde “schizofrenie”: geen gedwongen opname
 - Vb: stereotiepe handelingen (vb. veelvuldig handenwassen wegens smetvrees): geen gedwongen opname

Voorwaarden: gevaar voor zichzelf OF gevaar voor anderen

- Ernstig gevaar
- Voor eigen gezondheid
- EN eigen veiligheid
 - Voorbeeld: toxicomaan of alcoholicus gebruikt enkel thuis: brengt gezondheid in gevaar maar niet veiligheid: geen gedwongen opname
- Ernstig gevaar
- Voor andermans leven
- OF andermans integriteit
- Problemen omtrent definitie integriteit

Voorwaarden: causaal verband

Tussen geestesziekte en gevaar voor zichzelf of anderen.

Voorwaarden: geen alternatief

- “bij gebreke aan enige andere geschikte behandeling”
- Helaas geen onderzoeksplicht
- In praktijk zelden aangewend door advocatuur
- In praktijk taak van omgeving of vertrouwenspersoon
- In praktijk bijna nooit vertrouwensarts

Ongeldige voorwaarden

- Bestwilcriterium: naar Belgisch recht (in tegenstelling tot bv. Nederland) NIET VAN TOEPASSING. Noodzaak behandeling verantwoordt GEEN gedwongen opname
- Gedwongen opname ≠ gedwongen behandeling (NIET MOGELIJK NAAR BELGISCH RECHT)
- Cf. art. 1 geen vrijheidsbeperking op basis andere criteria, met uitzondering interneringswet
- Cf. art. 3 de stopzetting vrijwillige behandeling verantwoordt gedwongen opname NIET

Procedure: “uitzondering”

- Ongeveer 85 % van de gevallen
- Via procureur, ambtshalve of op aangeven van “iedere belanghebbende”
- Medisch advies: spoedeisend karakter
- Kennisgeving: 24 u.
- Eerste beoordeling vrederechter: binnen 10 dagen (vgl strafrecht: problematisch!)

In observatiestelling

- na eerste verschijning voor vrederechter
- Maximum 40 dagen
- Raadkamer (gesloten deuren) tenzij openbare zitting gevraagd door betrokkene of advocaat: counteren “therapeutische exceptie
- Omstandig medisch verslag niet ouder dan 15 dagen door onafhankelijk arts
- Uitvoerbaar bij voorraad
- Rechtsmiddelen: beroep: binnen 15 dagen verzoekschrift, rechtbank eerste aanleg (3 rechters). Uitspraak 1 maand, tenzij onderzoeksmaatregel: 3 maanden. Cassatie.
- Einde: ontslag door directeur instelling, vernietiging (beroep), stopzetting (vrederechter)

Verder verblijf

- Binnen periode van observatie (40 dagen)
- Eventueel: onderzoeksmaatregel
- Omstandig medisch verslag directeur instelling
- Maximumduur: 2 jaar (verlengbaar)
- Rechtsmiddelen: zie observatie
- Einde: ontslag (recht op verzet parket), vernietiging (beroep), herziening (verklaring geneesheer vereist), “nazorgcontract” maximum 1 jaar, binnen verblijfsduur
- Probleem: nazorgcontract, dwang en drang

Procedure: pro memorie

- “Gewone” procedure: vrije verschijning voor vrederechter.
- Verpleging in gezin.
- Overbrenging naar andere dienst.
- Afwijking: jeugdrecht
- Kosten:
 - controverser gerechtskosten, rechtsplegingsvergoeding
 - Kosten behandeling/verblijf: ten laste van “patiënt”

Rechtsbescherming

- Advocaat: ambtshalve aanstelling of “vrije” (meestal betalende) keuze
 - Problemen in organisatie door balie
- Vertrouwensarts/psychiater
 - Probleem: bijna niet te vinden
- Vertrouwenspersoon: voor informatie (zie deel 2): kan gehoord worden door rechter
- Patiëntenvertegenwoordiger: voor beslissingen mbt. behandelingen (zie deel 2): kan gehoord worden door rechter

Klachtrecht

- Ombudsdienst (zie: deel 2) enkel INFO mbt. mogelijkheden klacht
- Toezicht op naleving rechten: parket en vrederechter + geneesheer-inspecteur-psychiater: absoluut recht op ongeopend schrijven en ontvangen post.
- Deonthologische organen (orde advocaten/geneesheren)
- Gewone burgerlijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid.

Bijzondere interne rechten

- Eerbiediging van vrijheid mening, godsdienstige en filosofische overtuiging op wijze dat lichamelijke/geestelijke gezondheid, sociale en gezinscontacten, culturele ontplooiing in de hand wordt gewerkt.
- “waar is de condoomautomaat”?

Internering

- Historische achtergrond: school van Sociaal Verweer en Nieuwe Orde-invloed
- Titulatuur:
 - Doel: bescherming maatschappij
 - Tegen:
 - “abnormalen”
 - Gewoontemisdadigers
 - Plegers van bepaalde seksuele strafbare feiten
- 2007: “internering personen met een geestesstoornis”
- Doel 2007: bescherming maatschappij + zorgverstrekking ter reïntegratie

Internering: voorwaarden

- Wanbedrijf of misdaad (geen overtreding)
- Staat van krankzinnigheid of staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid die hem ongeschikt maken tot controleren van daden
- (Op ogenblik van feiten en) op ogenblik beoordeling.

Internering: voorwaarden 2007

- Wanbedrijf of misdaad
- Op ogenblik van beoordeling
- Geestesstoornis die oordeelsvermogen of controle over daden tenietdoet over ernstig aantast
- Gevaar nieuwe misdrijven tengevolge van stoornis

Internering: wie?

- Alle onderzoeksgerechten of strafrechtbanken
- Na aanstelling onderzoeksrechter hiertoe of op vordering parket.
- Indien toestand tijdens straf ontstaat:
 - Nu: Commissie Bescherming Maatschappij bij unanimitieit op vordering van Minister
 - Later: Strafuitvoeringsrechtbank

Internering: expertise

- Nu: NIET verplicht en “vrij”
- Praktijk: lijst experten (psychiaters) parket of rechtbank
- Geen specifieke vormingsvereisten (“orakels”)
- Later (wet 2007) wel verplicht en gereguleerd.

Internering of collocatie?

- Parket heeft meestal keuze
 - Elk wanbedrijf volstaat; meestal kan wanbedrijf ook bij gedwongen opname vastgesteld worden
 - Bv. weerspanning tegen politie, bedreigingen, winkeldiefstal, vernielingen, stalking...
- Factoren die keuze bepalen
 - ! Opnamebereidheid reguliere zorg!
 - Achtergrond betrokkene
 - Acting out in psychiatrie
 - Mislukking collocatie kan leiden tot vordering internering
 - Soms probeert parket beide tegelijk!

Internering: uitvoering

- Gevangenis
 - Uitgangspersmissie en halve vrijheid
- “Vrij op proef”
 - In forensische gesloten/open setting
 - In psychiatrische gesloten/open setting
 - Beschut/begeleid wonen
 - Vrij met voorwaarden (oa. meestal ambulante behandeling)
 - Voorwaarden zijn niet mensenrechtenconform
- Later (2007) ! Begin van uitvoering steeds in gevangenis of met enkelband!

Internering: uitvoering

- Commissie ter Bescherming Maatschappij
 - (Ere)magistraat, advocaat, psychiater
 - In en buiten gevangenis
 - Ook kleine beslissingen (bv. uitgangspermissie, halve vrijheid)
 - Op verzoek om de 6 maanden
- Later (wet 2007) Strafuitvoeringsrechtbank.
- Controle voorwaarden VOP
 - Justitiehuisen
 - !? Hulpverleners?!

Internering: opmerkingen

- Automatisch voorlopig bewind
- Doorstromingsproblemen en gebrek behandelaanbod
- Zeer langdurig
- Onbepaalde duur
- Kleine schendingen leiden tot terugzending gevangenis.